

**Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu
Opera omnia**

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Indicibvs Illvstratvs Et Avctvs Concionatoriis

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Cap. VI. Tobias convivator frugalissimus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77031)

§. III.

O Bjicias: Hæc quidem commodè dicuntur, sed aliud est dicere, aliud verò facere: spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Nec imperitè dixit Ludovicus Cælius: Simile simili nutritur. spiritus spiritu: odor rem corporis esse nutrimentum negant. Spiritum odoribus nutrir argumentum est, odoratum & fragrans vinum, quod vires mitificè refocillat. Aristoteli vitam præstavi odore pomi aliquamdiu prorogaram asserunt. Sed hæc rara sunt, hæc paucis obtingunt. Ita & gratias agere, cum mæror medullas exedit, rarum est, paucorum est.

Non negamus, pauci sunt, qui pro plagis gratias agunt, sed isti Numinis veri amici sunt. Simus, obsecro, & nos inter hos paucos & inter quascunque turbinum ac procellarum furias, quæcunque ad nos aggerantur mala, Deo agamus gratias bonorum omnium fonti, qui mala hæc omnia permutat bonis maximis. Odor oris tui, Domine Jesu, sicut odor malorum, qui sanitatem & vitam suavissimè instillat.

Jacobus Intercisus, ita nominatus, quia membratim & intercisè mortuus, quoties ex ejus corpore vel articulus digiti, vel pars membri rescareatur, toties dixit, Deo gratias. Non aurea, sed gemmeæ voces in tantis doloribus. Ruffinus Aquilejensis memorat, Ascetam senem virum sanctissimum ægroto fratri fomenta varia solatorum admovisse, illud eximie in documentum dixisse: Summa religio est, inter adversa Deo gratias agere. Dixi ego, & scripsi sæpius vel millies inculcandum, idque ab ore & calamo religiosissimi scriptoris: Unum Deo gratias plus valet in adversis, quam sex millia in prosperis.

Tobias fidelissimus Dei famulus à paupertate ac exatitate pessimè habitus, probris, contumeliis tam cognatorum, quam uxoris laceratus, Deo tamen gratias egit, omnibus diebus vitæ suæ. Nos itidem quomodocunque res succedant, bene an malè, feliciter an infeliciter, suaviter an insuaviter, hilariter an flebiliter, lenè an dolenter, serenum sit cælum an nubilum, amena sit tempestas an sæda, opulenti an inopes, sani an ægroti, tristes an læsti simus, & quamvis è voto nihil succedat, etsi res omnes cadant teterrimè, hoc tamen faciamus quod facere nos jubet Paulus: Gratias agamus Deo semper pro omnibus in omnibus. Ecclesia diebus singulis sapientissimè hortatur: Verè dignum & justum est, æquum & salutare, nos tibi semper & ubique gratias agere. Gratiarum actio in adversis cumulabitur mille præmiis.

CAPUT VI.

Tobias convivator frugalissimus.

Paulina præceptio est: sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Hanc legem Tobias examullim servans, cum esset dies festus Domini, & factum esset prandium bonum in domo Tobis, dixit filio suo: Vade & adduc aliquos de tribu nostrâ, timentes Deum, ut epulentur nobiscum. Convivium apparavit Tobias, idque non unâ ex causâ, nam festus dies Pentecostes erat, quem Hebræi, sicut & alios dies festos convivii agitabant. Voluit certè Deus, ut ejusmodi solennia non sine hilaritate peragerent, ut eò promptius Hierosolyma contenderent. Ad hoc ergo convivium Tobias non temerè quosvis, sed tribules, & populares suos vocarat, ut eos exules ac captivos solaretur atque resciceret. Nec quosvis popularium aut tribulium vocavit, sed pios dumtaxat & timentes Deum, & quibus tenue domi salinum erat. Neque hæc conviviola Tobias ceremoniæ tantum aut animi causâ instituit, aut ut convivalem gratiam remuneraretur, sed ut amorem & amicitiam inter præsentem restauraret, ac conservaret.

Convivia Græcis charistia dicebantur, ad quæ con-

Tov. II.

A sanguinei dumtaxat & amici conveniebant: ut si quid forsan offensionulæ, aut dissensionis inter eos fuisset natum, inter amicos epulas sepeliret. Primævi Christiani tam divites, quam pauperes sacrosancta mysteria percipere, agapas & convivium præmittent, in monumentum Dominicæ cenæ. Quia verò abusiones & vitiosæ consuetudines unâ subreperant, mos iste antiquatus est, & sanctum lege, celestem panem ut jejuni sumerent.

Convivia divinis legibus non quidem prohibita, sed mores plerunque insulso ac vitiosos pariunt. De his jam dicendum, & explicandum ordine, quanti abusus reprehensione dignissimi convivii passim occupent.

§. I.

Trochaico veteri ac vero jactabatur:

Difficile est mediocritati dare operam in convivio. Parsimonia & sobrietas, circumspèctus & castus sermo rare alites, prodigia magna inter convivias. Nemo est, qui hac in re non velit videri laetus, nemo, qui alteri cedere. Hinc suos quisque ordines, statimque affectato luxu transiit. Hinc conviviorum abusus maximi, plurimi. In digitos mittamus ex his notiores.

Primus conviviorum abusus, Ferculorum multitudo. Ob unicum hoc delictum jure meritissimo convivium peraque omnia magnopere damnanda. Ingens, perniciosus, intolerabilis luxus jam mensas passim occupavit. Ad ostentationem & ad pompam, hic pæne omnia congeruntur. Ante annos centum, velut prodigium ingens è publico suggestu proclamatum est, in principalem mensam subinde novem fercula inferri. Joannes Gailer Kaiserspergensis Theologiae Doctor cum anno millesimo quingentesimo quinto Argentorati in æde summâ, ipsiis cineralibus concionaretur, in mensarum luxum & copiam ferculorum graviter invehens est conceptissimis verbis, quæ videbantur non mutanda:

Es muss da sein ein Suppen / oder ein Demis / oder tamen Hering / oder ein geline Kraut dazu / darmit folgt ein Pfeffer / und dann Gallerey / wol fünf oder sechs Trachten / und das geschieht auch sequuntur bey Hirschen / da wol einer etwan neun Trachten hat / oder ein Mahlgitt. balcees & Nimium hoc illud luxûs grande portentum erat, mensæ vulgaris sex cibos, principali novem inferri, quod ab hinc ante annos fere centenos è cathedrâ videbatur publice objurgandum. Bone Deus, quantum & quam immane multum ab ævo illo divertimus! Si quis Kaiser spergensis Theologo, ut vates dixisset, Domine Doctor, quinquæ aut vix anni abibunt centum, cum annona ingravesceret, & sex fercula, multo, quam nunc sit, durior erit, nihilominus mensis ditioribus, & dominicis quinquaginta calentia fercula inferentur, adjectis totidem in mensam secundam bellariorum pateris. Quid ad hoc tale vaticinium dixisset Gailer? De re nihil est dubii. Hoc mihi certè ante annos aliquam multos vir generosi ac illustri sanguinis conquestus: Si quis dominorum, inquit, me invitet ad convivium, quinquaginta calentes à foco epulas apponit, comitantibus eodem numero tragematum phialis, idque recepto jam ritu. Si hunc iterum invitem, nec enim hoc officii genus defugere licet, idem mihi faciendum; vix aliter honestè possum. Ita alter alterum luxu mensarum perdimus, ut pompam vestium taceamus. Prò Superi! quæ hæc tempora, qui tæres isti? Et quam illud præclarum & magni exempli, quod aliquando in Præsulum & Antistitum mensis videre fuit. Cum ad esuriam refectionem, collationem vocant, convenitur vespere, esuritores illos octo aut novem fercula, sed frigida expectant, lactuca triplex, pisces assi, sed, quod maximæ religionis est, frigidi, præter dominicum panem & bellaria copiosa, triplex aut quadruplex generosioris vini genus. Reverà commodum est esurire ad præcepta tam plena. Et numquid hoc, ô viri, jejulare est, tot bellaria, tot lactucas, tantum piscium, panem niyeum, opimianum vinum propitiandæ fami ponere?

Fff

Sunt

Sunt tamen, quæ speciosè opponantur: Hæc, inquis, frigent omnia, quæ ponuntur. Quid magni, quælo, interest, frigidis, an calidis ventrem ita farcias, ut esurire desinas? Deinde: Non omnia hæc, inquis, libantur: At certè pectusculum est ne tångantur multa. Tertio: Hæc, inquis, postular principalis mensæ dignitas. Hilarion superfluum censebat in sacco quætere munditiæ, ego æquè superfluum censeo in jejuniis quætere splendorem. Quarto: Ad frigidam hanc cenulam subinde viri primarii & peregrini adhibentur. Si, ut simul cenent, invitantur, nihil eis calidi apponere, nimis parum est; si ut simul jejurent, tot missus, ponere frigidos nimis multum est. Sed nunquam deest lexui, quæ obducatur. Jam morem, jam convivarum, jam convivoris dignitatem prætexit culpa.

Baro hinc, nomen silemus, qui convivio unico trecenta posuit fercula, quod scripta publica testantur. Ohe portentum luxûs, & monstrum nobile! Antè annos centum in mensis principum novem fercula, malo exemplo & offensionis erant; nunc lautiores servi, qui quadras panis aliquando mendicabant, quinquaginta ponunt, & pluræ. Quo luxûs & abusionum non devenimus, & quæ tandem non devenimus luxu crescente? Hoc profusus est rem familiarem cum ratione perditum ire. Multitudo ferculorum, abusus convivorum maximus.

1. Abusus, Ferculorum pretium.

Abusus alter priori proximus, *Ferculorum pretium*, Elementis omnibus servitia indicuntur, ut mensa ritè oneretur. Id quod rarissimum, quod exquisitissimum, in convivii apparatus spectatur, quidquid impensæ fiat, hæc sumptibus nullis paratur. Terra suppeditare cogitur omnis generis herbas, radices, olera, fructus, omnis generis feras. Caro bubula, agnina, ovilla, hædina, virulina, nisi exotico jure perfusa non admittitur; leporella, aprugna, cervina, & quidquid animalium silvas pererrat, in mensas extrahitur. Plinius de Carduis fativis disserens: Portenta quoque terrarum, inquit, in ganem vertimus, etiam ea, quæ refugium quadrupedes conscia. Post terram, aqua pretiosissimos pisces gulæ subministrare jubetur. Hoc autem nimis ac noxiæ voracitatis est, cum carnibus jam abundè saturi sunt conviva, pisces etiam inferre in ventrem plenum dejectendos. Aer volucres, & omnis generis præbet altilia, perdices, phasianos, meleagrides, gallinas Decumanas, Numidicas, Africanas, Indicas, ficedulas, gallinagines, pullastrorum stragem. Si possemus Salamandras & Phœnices ad culinam trahere, cogere ignem has delicias non negare; coquere & lixare illas facile disceremus. Heliogabalus Imperator, Lampridio teste, convivis pollicitus phœnicem, aut mille libras auri.

Plin. lib. 19. Natur. hist. cap. 8. mibi pag. 451.

Ad incédendum convivii pretium insigniter faciunt epulæ fictæ & adumbratæ, seu veriùs epularum ludibria & signum, quæ mensis, ad solam ferè spectandi voluptatem inferuntur, merus oculorum pastus, escaria imitamenta, spectacula mensariæ, & oblectamenta, quæ magni sumptus sunt, nullius aut perexigui usus. Et nunquid epularium spectaculorum satis est, si quinquaginta, si centum missus in mensam veniant, quid opus est novis epularum ludibriis? Objicias: Hoc meus status & conditio, hoc opes meæ, hoc liberalitas, hoc dignitas mea experit: mille alia prætexuntur. Sed luxus, & modum excedens sumptus, verorum optime, nulli statui, nullis opibus, nulli convenit dignitati. Hunc dynastam, hunc regulum, hunc sarrapam, hunc esse principem jam antè novimus, etiam si nec hic, nec iste, nec ille sumptu extra modum prodeat.

3. Abusus, Conviviorum prolixitas, confessus nimium diuturni.

§. II.

Tertius abusus, *Conviviorum prolixitas, confessus nimium diuturni*. De Centaurotorum, & Lapitharum cenis, quæ duos tresve dies & noctes, aut etiam hebdomades durabant, sileo; de nostris vulgaribus loquor,

quæ sæpe prandium cenæ necant, aut cenam ad noctis umbilicum, ad primam, ad tertiam, adque quartam, diei principium extendunt. Hoc nimirum est ad preces matutinas, sed temulentas pervigilare. Vale, rex David, vale & abi, nimis matutinus es, quem dixisse novimus: *Mediâ nocte surgebam ad constituendum tibi*. Non nescio inter homines etiam Christianos mores tam fædos inva-
luisse, ut quandoque diem unum, noctemque totam subinde biduum triduumve, nonnunquam septem aut octo dies, continuum pæne convivium occupet; omni hoc tempore estur, potatur, luditur, furtim dormitur. Sanctissima sunt ista Bacchi & Veneris pervigilia, ad quæ popinones, & symposiastæ punctis digitorum, & sacramento dexterarum fidem suam obligant, ne quis fugitivus hoc poculorum prælio excedat, ne quis signa deleat, standum & pugnandum ad usque guttam ultimam.

Verùm nec illud laudandum, quatuor, aut quinque horis mensam accumbere, & quod prisca dicebant, diem epulis & mero frangere. Id verecundiores aliqui non sine valetudinis dispendio malè tolerant. Duabus aut tribus horis abundè genius propitiari potest.

Abusus quartus, *Acroamata*. Romani veteres aliquot gladiatorum paria, mutis se cædibus conficiendum ad mensam componebant, qui Cubicularii dicebantur, uti doctissimus Lipsius in Saturnalibus attestatur. Hoc cruento acroamate, nostra non multò puriora sunt. Malum acroama est chartarum lus ardens nimium & pretiosus, cum quædam argento vel auro plene multum in singula puncta ejeiunt. Malum acroama cum ministri mensæ, & moriones inter se committuntur, ut ora sibi pugnis fœdent, unguibus lacerent, dentes excutiant, humi se sternant. Memores estore, obsecro, viri magni, quos alitis fatuos esse etiam homines, vobis ipsis nonnunquam aut sapientiores, aut sanctiores, humano ritu tractandis. Fœdum dictu & indignum profusus est, quid illud hominum genus ad Magnarum mensas cogatur ferre. Vidi ego meis oculis homini non ita mentis ad herilem mensam altilium carduorum capillitium vi per os ingeri. Sexcenta talia sunt, acroamata sanè pessima. Quali verò ea demum sit amœna recreatio, torquere miseris, & eos velut feras tractare. Aliud acroama malum, Choroæ & quidem peregrinæ, Germanis ante hæc signata, ad quas duarum aut trium hebdomadarum prolesione sit opus, si concinne in numerum saltare velis. Sit, obsecro, venia verbo. Hæc Germaniæ stultitia est, cui domestica sordent, & exterorum omnia placent, vestes, idioma, ipsa etiam vitia, quæ hoc pessimum nomine speciosa sunt, quia peregrina sunt. Senarii veteris monitio est:

Cena optima est in quam Choroales non venit.

Præsertim talis, qui non tam auribus servit, quam libidini. Malum aliud acroama est, insana garrulitas, fœdi clamores, crebra obtrectatio. Quantis famam, nomines que subtrahunt convivia, cum modò hujus, modò illius mores carpuntur: non mirum si multis aures tinniant, de quibus adè liberè detrahatur. Acroama pessimum est est diveris libidinum formæ, quas ebriorum verba & gestus exprimunt; cum non pocula tantum, sed & oscula sunt ambulatoria; cum morsuuncula ac compressuuncula, similisque Veneris imitariuncula in orbem eunt animi causâ; cum oculis, cum & linguæ, ac manibus summa libertas est; cum oculi ad omnem lasciviam vagi evolant; cum lingua promit quidquid animus diu celat; cum petulantissimæ manus omnem verecundiæ legem perfringunt. Ea nonnunquam sermonis turpitudine est in conviviis, ut verecundus auditor dixerit: Hi potulenti homines omnis pudicitie oblici, minime Christiani, obscœni, barbari, pæne diaboli sunt. Divina lex iusserat: *Et comedetis ibi in conspectu Domini Dei vestri, ac latavimini*. Epularem nobis lætitiâ concedit, sed in conspe-

conspetu suo, ut illud peccatori affidue hæreat: Deus videt, Deus audit. Ubi autem tam inverecundi gestus, tam propudiosa volant verba, id certe in conspectu Dei non fit. Hæc turpitudine, si posset, Dei oculos velaret, aures obturaret. Impia sunt, & neutiquam Christiana, hæc conviviorum actomata.

§. III.

Abusus sextus, Conviviorum luxum pauperes & do- mestici luunt. Non tantum non fruuntur epularum apparatu, sed ob hunc ipsum parciis pascuntur. Res nota in familiis, convivio peracto has plerunque iniiri rationes: Magnos sumptus fecimus, ergo jam mansupium contrahamus, mensam, famulorum præsertim & ancillarum tenuius instruamus, attentiore parsimonia stipem demus, ut ita paullatim redeant expensæ. Ita de victu quotidiano semper aliquid abraditur, & perparcè vi-

citatur. Cum adsunt creditores, laniones, pistores, cupidinarii, factores, negatur id esse tempus exigendi, commodiore redeant: undique desunt nummi, nisi cum litandum est luxui. Ah, unus quidem esurit, alius autem ebrius est. Convivis cibus & potus abundans pæne pistillo ingeritur, ut pæne crepent saturitate; domesticæ vix solantur famem. Pessima hæc divisio est, quæ non raro è conviviorum luxu nascitur.

Deinde quàm hæc tempora, hi nostrates anni acriter reclamant omni luxu? Fames, bellum, pestis sæviunt, annonæ magna charitas est. Nos interim hæc obstacula non curamus. Quod profusum est irridere Deum, perinde si dicamus: Etiam duplo, aut triplo arctior sit annona, hunc nihilominus conviviorum splendorem nemo nobis prohibuerit. Non decrunt nobis nummi, si honoris & exultationis negotium agatur; si moneta præfens deficiat, syngraphas implebimus, nomina faciemus, expectare poterunt lucri aucupes. Dominus, tu quidem nobis accidisti alas, nihilominus vel invito te volabimus. Hoc profusum est irridere Deum. Nolite errare, Deus non irridetur.

Ante annos quinquaginta dabant adolescentes patrifamilias convictus pretium viginti quatuor florenos annuos, honestâ & liberali mensâ habitî. Erat enim vilitas ubertatque rerum venalium, annona laxa, & tamen luxus nondum eò fuit ausus progredi; nunc anni sunt in summâ caritate, & supra modum ingravescit annona, nihilominus populator opum, dissuasor honesti luxus maximis incrementis proficit, & augetur. Quousque tandem? Ad perniciem & interitum. Sunt quidem sumptuarie convivales tabulæ ac leges, quis illas servat? M. Antonius olim & Lucius Flaccus Censorum Romæ, Valerio teste, Duronium senatu moverunt, quod tribunus plebis legem de coercendis conviviorum sumptibus abrogasset. O quàm hoc ævum censoribus egeret, qui conviviorum immoderationem & intemperantissimas perperationes severissimis legibus coercerent. Perit Respublica, si crescere non desinat tam nociva intemperantia.

Sed dicas: Res satis liquet; quis autem primus erit, qui luxum minuat, & sumptus revocet ad moderationem præscam? Hoc opus, hic labor. Vir prudens & modestus non recusat esse primus, cum certamen indicitur virtutis. Suam quisque crumenam & culinam coëreæat, ne sumptu extra modum prodeat. Frugalitas & moderatio non valerudini solum servanda, sed opibus etiam parandis plurimum facit.

CAPUT VII.

Tobias ad divinam voluntatem formatissimus.

Tobias tam cæcitate quàm paupertate alii que incommodis ærumnosus, à cognatis irrisus, ingemuit, & cepit orare cum lacrymis. Ardebant preces Tobias suspiriis, gemitibus, oculorum rivulis distinctæ. In his iustitiam & misericordiam Dei extollens: Iustus es Domine, inquit, & omnia iudicia tua iusta sunt, & omnes viae tuae misericordiae & veritatis, & iudicium. In illis precibus tam se, quàm tribules suos criminari obnoxios fateatur, & deprecatur noxas: Domine, memor esto mei, & ne vindictam sumas, neque remiscaris delicta mea, vel parentum meorum, quoniam non obediimus præceptis tuis, ideo traditi sumus in direptionem & captivitatem, & mortem, & in sabulam & in improprium omnibus nationibus, in quibus dispersisti nos. Et nunc Domine magna iudicia tua, quia non egimus secundum præcepta tua, & non ambulavimus sinceriter coram te. Demuni ad divinam voluntatem conformatissimus: Et nunc Domine secundum voluntatem tuam fac mecum. In tuâ manu sum, ut pilâ me utere, & projice quod volueris.

In splendore conviviorum irridetur Deus.

Galat. c. 6. vers. 7.

Valer. lib. 2. cap. 9. Duronius senatu motus, quia legem de coercendis conviviorum sumptibus abrogasset.

Tobias ad divinam voluntatem conformatissimus.

Tobias ad divinam voluntatem conformatissimus.

Abusus, Exempla pravam. Abusus, Conviviorum luxum pauperes & do- mestici luunt. Abusus, Conviviorum luxum pauperes & do- mestici luunt.